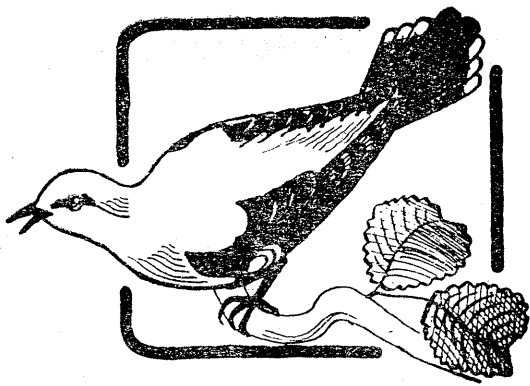

VOLŽINGĖ

LEIDŽIA LTSR NACIONALINIO PARKO DIREKCIJA

Nr. 1

Leidžiamas nuo 1984 m.

1984 m. kovo 20 d.

Jubiliejinė data

Prieš dešimt metų, 1974 m. kovo 29 d., Lietuvos TSR Ministrų Taryba priėmė nutarimą dėl nacionalinio parko įsteigimo. Taigi kovo dvidešimt devintoji — Lietuvos TSR nacionalinio parko įsteigimo diena.

Vėliau paruošta nacionalinio parko principinė išplanavimo schema ir pradėti nacionalinio parko tvarkymo darbai.

Pirmiausia Ignalinos rajono „Atžalyno“ ir „Vilties“, Švenčionių rajono Cerniachovskio kolūkiams bei Ignalinos žuvininkystės ūkiui buvo parengti kompleksiniai vidinės žemėtvarkos projektai.

Parengta Žeimenos upės baseino apsaugos schema, įrengti du bendro 3 ha ploto tvenkiniai drenazinio vandens apšalinimui.

Miškų ūkio ir miško pramonės ministerija valstybiniais ir ūkių miškams parengė specialų miškotvarkos projektą, kuris dabar įgyvendinamas. Palūšės ir Vaišniūnų girininkijose suprojektuoti ir įkurti miško parkai.

Daunorių girininkijos kolektyvas, vadovaujamas ilgamečio girininko S. Zidonio, šioje girininkijoje įrengė daug gražių atokvėpio aikštelių, pavėsinių iškylautojams.

Kaltanėnų girininkijoje girininkas V. Igaunis įrengė 0,9 km sveikatingumo taką Žeimenos ežero pakrantėje.

Yra paruoštas ekskursinio maršruto miškų tvarkymo savitumams demonstruoti projektas, kurį numatoma įgyvendinti šiais metais.

Nutiesti nauji keliai: Šarkarva — Antalksnė — Kirdeikiai (5,6 km), Strigailiškis — Vaišniūnai (6,3 km). Prie šių kelių įrengta 7 automobilių stovėjimo aikštelės.

Didžiausias darbų krūvis teko Ignalinos autokelių valdybos kolektyvui. Čia daug pasidarbavo šio kolektyvo veteranas darbų vykdytojas V. Besusparis.

Paminklų konservavimo institutas paruošė Suminų, Vaišniūnų ir Antrųjų Salų kaimų regeneracijos projektus.

Istorijos etnografijos muziejaus darbuotojai ištyrė Želmeniškių, Palūšės ir Vyžių pilkapius. Surinkta daug idomos medžiagos apie V—VII ir IX—XII amžių gyventojų kultūrą nacionalinio parko teritorijoje.

Daug darbų tvarkant nacionalinį parką atlikta ir direkcijos jėgomis. Pirmiausia sutvarkė visų gamtos paminklų, Ledakalnio apylinkių ir Ginučių bei Papiliakalnio pilialkalnių aplinką. Prie pagrindinių kelių įrengti įvažiavimo vartai su informaciniais stendais. Per pirmuosius trejus metus įrengta 16 stovyklaviečių, ir poilsiautojai apsistoja tik jose. 1977 m. suorganizuota liaudies meno meistrų drožėjų stovykla — seminaras. Seminaro metu išdrožtos skulptūros ir stogastulpiai, kurie atspindi šio krašto pavimus bei legendas, puošia gražuolį Lūšių ežero pakrantę. Ši skulptūrų ansamblį kiekvienais metais aplanko 17—20 tūkstančių turistų.

Reikšmingi buvo 1981 metai. Buvo išleista monografija „Lietuvos TSR nacionalinis parkas“, be to, direkcija persikėlė į naujus erdvius rūmus. Čia dabar įrengta ekspozicija apie nacionalinio parko gamtos ir kultūros vertybes. 1983 m. nuošaliame Striepeikių kaime įrengta senovinės bitininkystės ekspozicija.

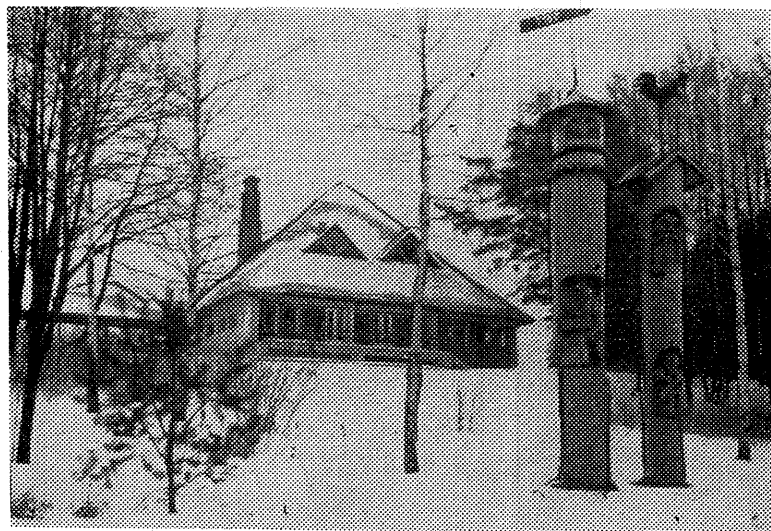
Kiekvienais metais padedant gamtos apsaugos draugijos respublikinei tarybai organizuojame studentų darbo ir poilsio stovyklas.

1983 m. suorganizavome liaudies meno meistrų pynėjų stovyklą — seminarą. 24 pynėjai, atvykę iš įvairių respublikos vietų, dvi savaites demonstravo pynimo meną. Stovyklos dalyviai apie 40 savo darbų paliko būsimam miško verslų muziejui.

Direkcija daug dėmesio skyrė kovai su gamtos apsaugos įstatymų pažeidėjais. Kiekvienais metais surengiama po 30—40 reidų. Žuvų neršto metu visuomenininkų brigados budi prie ežerų. Nemažai rengiame dirbtinių lizdaviečių paukščiams ir pašarinių aikštelių žvėrimis. Nuolat įgyvendinamos priemonės retųjų paukščių apsaugai. Pakeičijimo vietas palikta 150 m pločio nekertamos miško juostos, paliekami ir saugomi uoksiniai medžiai miškuose.

Reikia kuo greičiau užbaigti vykdyti vienuoliktąjį penkmečio darbų programą ir mūsų respublikos nacionalinis parkas taps dar gražesnis tiek mūsų respublikos gyventojams, tiek ir iš kitur atvykstantiems svečiams.

V. SAKALYS
Nacionalinio parko direktorius

Nacionalinio parko administracijos pastatas, gražiai įsijungęs į paežerės ir miško kraštovaizdį.

Kraštovaizdžio apsauga nacionaliniame parke

Lietuvos TSR nacionalinis parkas užima ypatingą vietą tarp kitų saugomų teritorijų, nes greta gamtos apsaugos leidžiamas intensyvus žemės ploto eksploatavimas. Čia kraštovaizdžio apsauga kaip tik ir įgyvendinama atsivėlgiant ne tik į gamybos rezultatus, bet ir gamtos apsaugą gamybos procese. Todėl mūsų nacionalinis parkas laikomas gamtos apsaugos mokykla. Kad pateisintume šį vardą, tvarkytis privalome tarpusavyje derindami šiuos du veiklos elementus. Ūkininkavime, naujas statybas turime pagrįsti moksliskai, ne visur galime pasikliauti intuicija. Sėkmė priklauso nuo darbų planavimo kruopštumo atskirose parko zonose ir užplanuotų darbų įvykdymo, jų kontrolės ir sąžiningumo. Apylinkių Tarybos nuolat rūpinasi gamtos apsaugos darbų koordinavimu. Ignalinos, Linkmenų LDT socialistiniame lenktyriavime gamtos apsaugoje užima priazines vietas rajone.

Nacionaliniame parke be naujų problemų turime ir įsisenėjusių bėdų, apsunkinančių kraštovaizdžio priežiūrą. Palūšės turizmo atžvilgiu laikoma reprezentacinė vieta, bet švaros ir tvarkingumo trūksta tiek teritorijoje, tiek supančiame jai miške. Lūšių ežero pakrantės paveiktos erozijos. Neatidėliojant reikia tvirtinti ežero smėlingus šlaitus. Šią žalą kraštovaizdžiui daro per didelis poilsiautojų antplūdis. Poilsiaviečių tvarkymas, aplink jas erančių miškų švara reikalauja didelio dėmesio. Per mažai tvarkomos šiukšlės pakrantės, trumalaikio atokvėpio vietos. Lauko tualetų aplinka turi būti ideali.

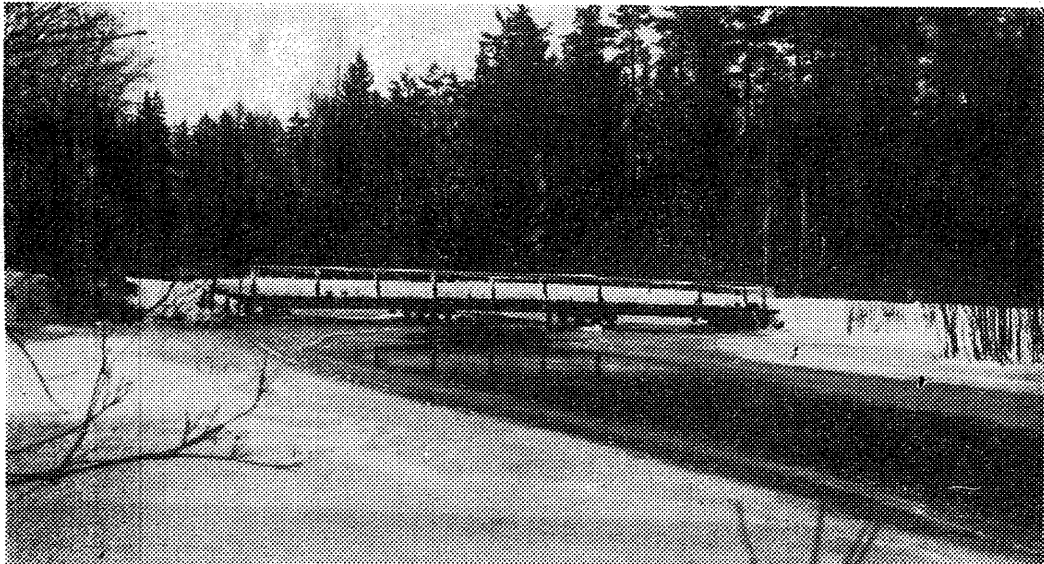
Kraštovaizdžio estetinė vertė nukenčia nuo neekultūringų poilsiautojų, beatodairiškai sėjančių pasakui save šluokštes. Indų, drabužių plovimas sintetinėmis priemonėmis yra įsisenėjęs paprotys, kurio išdavojė stipriai teršiamas ežerų ir upelių vanduo. Nuo 1968 m. respublikos miškuose gyvulius ganyti uždrausta, o Vaišniūnų kaimo gyventojai vis nesulaukia kultūrinių ganyklų. Todėl jų karvės traukia per miškus, užklysta į vandens apsaugines zonas ir poilsiavietes. Jau ilgą laiką svarstoma problema dėl Ginučių ažuolyno perdavimo Ignalinos miškų ūkiui. Ginučių ažuolynas — vienišas miškas, kurį yra labai svarbus kraštovaizdžio įvairovėje.

Nacionalinio parko įkūrimo pradžioje jo darbuotojai entuziastingai ėmėsi darbo. Su pagarba minime pirmuosius ilgamečius darbuotojus. I. Ceponienė už darbą kraštovaizdžio apsaugoje tapo respublikinės komjaunimo premijos laureate. Be to, ji padėjo pagrindus poilsio organizavimui. Kiti darbuotojai restauravo etnografinę sodybą ir ten įkūrė senovinės bitininkystės muziejų. B. Sablevičius daug dirbo paukščių faunos ir floros biotopų ir augimviečių apsaugos srityje.

Parke turime agroparkinių, rekreacinių miškų ir natūralios gamtos kraštovaizdžių, kuriems būtinas savitas priejimas, priežiūra ir aprauga. Nacionalinis parkas pažymi dešimties metų sukaktį. Kraštovaizdžio apsauga turi būti viena iš svarbiausių gamtos apsauginio darbo užduočių antrajame jo veiklos dešimtmetyje.

V. MOCKUS

Gamtos apsaugos inspektorius

Būka — miškų ramybės upė.

ĮDOMU ŽINOTI

* Nacionalinis parkas užima 300 kv. km plotą.

* Parko paviršiaus reljefo vidutinis aukštis nuo jūros lygio yra 155 m. Tauragno ežero apylinkės — daugiau kaip 200 m.

* Parke yra 80 ežerų, kurių bendras plotas 4530 ha.

* Dringis — didžiausias parko ežeras. Jo plotas 721 ha. Kranto linija tęsiasi 31,5 km, o

vandens jame telpa 60.682.550 kub. m.

* Tauragno ežeras — giliausias ne tik parke, bet ir respublikoje — 60,5 m. Jis 200 ha mažesnis už Dringį, tačiau vandens Tauragne tiek, kiek Dringyje, Ūkojuje, Pakase ir Gavyje kartu, t. y. 95.646.470 kub. m.

* Pelkės užima 2000 ha plotą.

* Žemės ūkiui naudojama 8803 ha teritorijos — beveik tiek pat, kiek pelkės ir ežerai.

* Miškai užima 20.118 ha.

* Parke užregistruotos 876 savaime augančių augalų rūšys.

DABARTINIS GAMYBINIŲ JEGŲ VYSTYMO MASTAS IR TEMPAS REIKALAUJA PAKELTI PAZIŪRĄ Į KLAUSIMUS, SUSIJUSIUS SU GAMTOS APSAUGA IR RACIONALIŲ GAMTINIŲ IŠTEKLIŲ NAUDOJIMU. TAI DIDELES EKONOMINES IR SOCIALINES REIKMES UZDAVINYS. JUK IS ESMES TURIMA GALVOJE ŽMONIŲ SVEIKATA IR RŪPESTINGA, SEIMININKISKA PAZIŪRA Į SALIES NACIONALINIUS TURTUS. DAR DAUGIAU, TAI IR ATETTIES KLAUSIMAI. NUO JŲ ISSPRENDIMO PRIKLAUSO, KOKIOMIS SĄLYGOMIS GYVENS PASKESNES KARTOS.

J. ANDROPOVAS

Baluošo gulgės

1981 m. rugsėjį į ežerą atskrido pora gulbių. Baiksčius paukščius po truputį ėmiau maitinti, ir jie greit priprato, ateidavo prie pat namų, maistą imdavo iš rankų. Taip maitinau iki užšalant Baluošui. Tačiau jo išlėkė.

1981 m. gruodyje atskrido iš Utenyškio ežero pora gulbių su penkiais jaunikliais prie namų, į Baluošyškio ežerą. Jie globojau visą žiemą. Pavasarį gulbinas išvarė savo vaikus, ir pora grįžo į Utenyškį perėti. Po savaitės atskrido tos, kurias per žiemą globojau. Labai norėjosi, kad pasiliktų perėti. Pradėjau gausiai maitinti. Būdamas sočios, niekur nebesitraukė ir ėmė krauti lizdą Baluoše. Sudėjo septynis kiaušinius, kurių vienas buvo tamsiai žalios spalvos. Po 38 dienų perėjimo birželio 17-ąją išsikilo keturi gulbiukai, iš kurių vienas buvo baltas — albinosas. Gulbinas labai stropiai saugojo vaikus, o gulgė juos nešiodavo ant nugaros, kol paaugo. Deja, vieną jauniklį gulbinas mirtinai numynė. Kiti trys išaugo.

Vėlai rudenį grįžo iš Utenyškio antroji pora su aštuoniais jaunikliais. Taigi susidarė 15 paukščių. Abu gulbinai smarkiai mušėsi, tačiau nugalėtojų nebuvo, ir abi šeimos pasiliko žiemoti. Iš kažkur atskrido dar viena balta gulgė, kuri susidraugavo su baltu jaunikliu. Taip ir maitinau iki 1983 m. pavasario šešioliką gulbių. Pavasarį, pradėjus gulbinams mušti jauniklius, du gulbiukai nugašo. Tačiau, išvijosios vaikus, abi poros išskrido: viena į Utenyškį, kita — į Baluošą. Ir vėl nauji lizdai.

Baluošo gulgės sukrovė lizdą ilgasauleje, sudėjo 7 kiaušinius ir visus išperėjo. Iš jų net du gulbiukai buvo albinosai. Kai mažyliai paaugo, visi išplaukė į Būkos upę, kur, raugę daugiau maisto, gyveno iki rudens.

Žiemoti atplaukė vėl pas mane, bet trūko gulbino. Jis pasirodė po keletos dienų, ir ėmė gulbiukus smarkiai mušti, kol privertė juos išskristi. Liko vieną seniai. Bet, pradėjus ežerams užšalti, iš Utenyškio atskrido antra porėlė

su šešiais jaunikliais ir dar priedo iš kažkur penkios senos gulgės. Kadangi Utenyškio gulbinas senas ir stiprus, Baluošo šeimyną ir tas penkias gulgės jis mušė tol, kol išvijo.

Dabar porėlę su šešiais jaunikliais reguliariai lesinu prie namų Baluošyškyje. Vasario

8 dieną gulgės nuskrido į gimtąjį Utenyškio ežerą apsižvalgyti. Matyt, jaučia greitą pavasarį.

V. VASILIAUSKAS
Vaidziškių kaimo gyventojas

Nuotraukoje: V. Vasiliauskas prie savo globotinių.

Nauja ekspozicija

Pamatyti Lietuvos nacionalinio parko kraštovaizdį, aplankyti gamtos ir kultūros paminklus bei kitus lankomus parko objektus daugiau galimybių yra vasarą negu žiemą. Tačiau kiekvienas, atvykęs į nacionalinio parko direkciją, gali susipažinti su parko ekspozicijų salėje. Ji įrengta administracinio pastato antrame aukšte. Tai didė, erdvi skliautinė patalpa, kurioje išdėstyti stendai su fotonuotraukomis, schemomis bei jas papildančiomis skaidrėmis.

16 stendų ekskursantų supažindina su parko įkūrimu, jo ruostais, gamtiniais - teritoriniais kompleksais, ežerais ir pelkėmis, miškais, flora ir fauna, kultūros paminklais, rekreacija bei ūkine veikla.

Stende „Lietuvos TSR nacionalinio parko augalų bendrijos ir retieji augalai“ pažymėta, kad suinventurizotos 876 savaiminių augalų rūšys. Iš jų penkios įtrauktos į LTSR raudonąją knygą.

Stendas „Gyvūnija ir retosios gyvūnų rūšys“ supažindina ekskursantus su retomis ir nykstančiomis gyvūnų rūšimis. Šiuo metu užregistruota 184 paukščių, 35 žinduolių, 15 varliagyvių ir roplių bei daug sausumos ir vandens bestuburių rūšių.

Kultūros paminklų stende parodytos akmenų amžiaus gyvenvietės, piliakalniai, pavieniai archeologiniai radiniai, pilkapynai, etnografiniai kaimai.

Išplanavimo schemose pateiktas stovyklaviečių išdėstymas. Nuotraukose matyti, kaip organizuoti ir neorganizuoti turistų poilsavietės įrengtos gražioje miškingose paežerėse.

Stende „Nacionalinio parko miškai ir medynai“ matyti Azvinčių girios brandžiausi medynai, vienintelis parko teritorijoje Ginučių ažuolynas, gamtos paminklas — kadagnas, pušies eklinė plantacija, parko pušynai, jaunuolynai bei agropromoniuose laukuose išsidėję miško gojeliai.

Schemoje pažymėta, kad didesnę parko teritorijos dalį užima miškai. Jo miškingumas — 70 proc.

Ekspozicijos nuotraukose parodyta, kaip nacionaliniame parke ūkininkauja Ignalinos miškų ūkio miškininkai, „Atžalyno“, „Vilties“, Černiachovskio kolūkių žemių šeiminkai bei Ignalinos žuvininkystės ūkio žvejai. Be gamybininkų, čia matome ir visuomenininkus, kurie kiekvienais metais talkininkauja nacionaliniame parke.

Ekspozicijų salėje lankytojai gali pasigrožėti plataus formato skaidrėmis.

J. CEPONIENE
Mokslinė bendradarbė

Numerį spaudai parengė
B. SABLEVIČIUS

PO DEŠIMTIES METŲ

1974 m. vasarą į mūsų nacionalinį parką atvyko Tarptautinės gamtos apsaugos sąjungos viceprezidentas profesorius Andrejus Banikovas. Parkas tada „gyveno“ pirmuosius savo mėnesius... Profesorius buvo lankęsis visuose žemynuose, susipažinęs su svarbiausiais pasaulio nacionaliniais parkais, todėl į mūsų nacionalinį parką ir jo perspektyvas galėjo pažvelgti tikrai iš didelio aukščio. Be to, profesorius jau buvo susipažinęs su mūsų parko projektu ir nuostatais, todėl jo nuomonė tebelieka svarbi ligi šiol.

Prisiminsime kai kurias iš mūsų svečio mintis, pasakytas pasibaigus ekskursijai po parko gamtą. Nacionalinis parkas turi tapti mokykla, kurioje kiekvienas norintis tarsi iš natūralaus šaltinio galėtų semti žinių apie mūsų gamtos turtingumą, sudėtingumą ir rūpinimąsi ja išsaugoti. Kita parko paskirtis — skiepyti ir ugdyti žmonėms estetiškus jausmus, gamtos grožio poreikį, — teigė profesorius. Gamtos grožio šiam kraštui nestinga, svarbu, kad jis nesunykėtų. Svečias labai nerimavo dėl ilgalaikio poilsavimo parke ir akcentavo šią problemą kaip vieną iš opiausių. „Kur jūs matėt, — kalbėjo jis, — kad žiūrovai statytų palapines ir mėnesiais gyventų, sakysim, botanikos sode? O juk nacionalinis parkas — tas pat... Neįsivaizduojate, kokią lobį turite. Retai

kur rasį tokią landšafto įvairovę. Tai džiaugsmas čia gyvenantiems ir atvykstantiems, turintis atėities kartoms, o kartu amžinas nerimas ir rūpestis dėl gražiosios žemės likimo. Vienintelis tokių vietų lankymo būdas yra ekskursijos, ir kol nebus čia uždraustas ilgalaikis stovyklavimas, apie tikrą mokslinį darbą ir tikrą gamtos apsaugą negali būti kalbų“.

Šiai nuomonei prieštarauti neįmanoma. Mažiau žalos padarys tūkstantis ekskursantų, negu kelios dešimtys ilgam išsikūrusių poilsiautojų. Dešimties metų patyrimas patvirtina A. Banikovo žodžių teisingumą. Tankus stovyklaviečių tinklas, neribota tų pačių asmenų stovyklavimo trukmė (kartais iki keleto mėnesių) veda prie paežerių, aplinkinių miškų degradavimo, vandenių drumstėjimo, pakrančių erozijos, vandens paukščių baidymo ir kt. Didelis parko plotas skirtas poilsavimui. Per vieną sezoną stovyklauja ir dalyvauja ekskursijose apie 40.000 žmonių. Rekreantų skaičius auga kasmet. Ar šiose „lenktynėse“ nacionalinio parko gamtos patrauklumas liks nugalėtoju? Vargu. Turint patyrimą, lengva suvokti, ką privalome daryti, kad parko gamta būtų tokia pat vertinga, kaip ir prieš dešimtį metų.

B. SABLEVIČIUS
Nacionalinio parko mokslinis bendradarbis

Senujų kaimų vertė

Kai kurie nacionalinio parko kaimai statyti dar XIX amžiuje, todėl ši senoji architektūra yra didelės etnografinės vertės. Tokios gyvenvietės suskirstytos į 3 grupes.

Pirmą grupę priklauso Suminių, Salų II ir Vaišniškių kaimai, turintys architektūrinę, istorinę bei etnografinę reikšmę. Tai nedideli padrikai XIX—XX amžiaus kaimeliai, saviti savo planine struktūra. Sodybos kaimuose netaisyklingos formos. Pastatai grupuojami labai įvairiai. Arčiausiai nuo gyvenamo namo statoma klėtis, kiek toliau — tvartai, dar atokiau — kluonai.

Senieji kaimai išsidėję gerai parinktose, gražioje vietovėse. Gausus apželdinimas, harmoningas pastatų bei aplinkos mastelis puošia kraštovaizdį. Todėl šie kaimai remontuojami tik pagal specialiai paruoštus projektus ir eksploatuojami esant nuolatinei LTSR Kultūros ministerijos ir Valstybinio statybos reikalų komiteto priežiūrai. Šiuose kaimuose be minėtų įstaigų leidimo draudžiama:

nugriauti esančius pastatus, remontuoti pastatus taip, kad pasikeistų jų išvaizda (keisti stogų formą ir senąsias stogų dangas, prakirsti didesnius langus ir duris, apmūryti sienas plytomis, nuimti ar pristatyti priestatus ir t. t.).

Antrą grupę priklauso kaimai, turintys rekreacinę reikšmę. Tai Meironys, Vaidziškės, Sakališkė, Rūgštelė, Gaveikėnai, Simaniškė, Lukna, Minčia, Jonalaukis, Drūtūnai,

Oškiniai, Strazdai, Ginučiai, Kiškiai, Kūriniai, Salos, Vaišniūnai, Mikališkė, Stripeikiai, Buivyčiai, Seniškis.

Šie kaimai gana gausiai apželdinti, organiškai sujungti su aplinka. Išlaikę vieną kitą vertingą sodybą, kai kurie gerai matyti nuo apžvalgos aikštelių arba yra netoli turistinių maršrutų. Jie papildo ežerų, miškų bei kalvų kraštovaizdį, gražiai derinasi prie gamtinės aplinkos.

Pagal specialias remonto bei statybos taisykles antros grupės kaimuose draudžiama:

statyti mūrinius pastatus, statyti pastatus aukštesnius kaip 1 aukštas (su pastoge), dengti pastatų stogus baltu šiferiu,

keisti esamų pastatų išorines formas ir statybines medžiagas (apmūryti medinius pastatus plytomis, nuimti ar pristatyti priestatus ir t. t.).

Trečią grupę priklauso Strigališkio, Palūšės, Antalksnės, Grikiapėlės, Kaltanėnų, Berniūnų kaimai. Jie reikšmingi rekreaciniu požiūriu, bet etnografinių vertybių beveik neturi.

Visi likusieji kaimai bei vienkiemiai turėtų būti likviduojami, išskyrus vienkiemius, esančius 1 km atstume aplink didesnius ežerus.

Ūkių vadovai, architektai, statybininkai bei gyventojai turėtų daugiau rūpintis statybų estetika, kad galėtume gerėtis ne tik gamta, bet ir gražiai tvarkomomis gyvenvietėmis.

N. STANKEVICIENE
Nacionalinio parko architektė

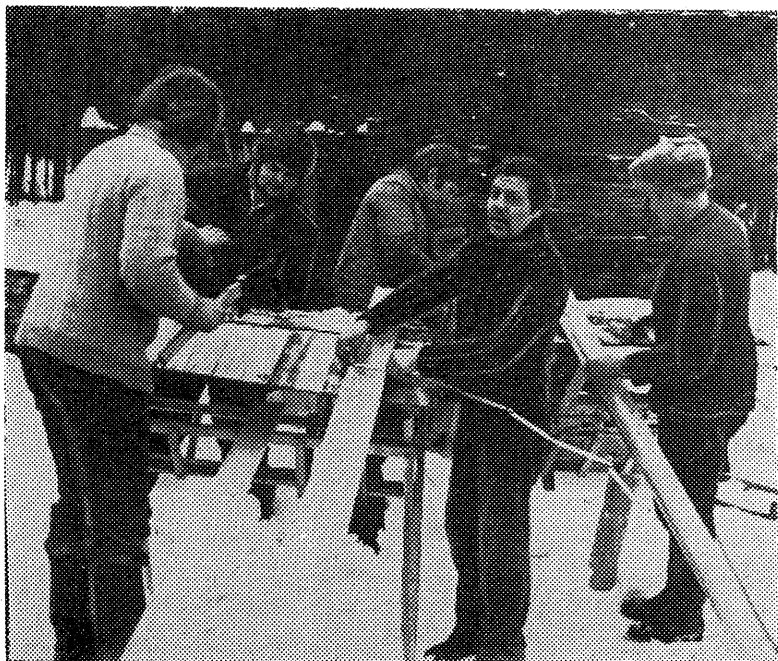
Žiemos rūpestis

Kasmet, atėjus žiemai, prasižėda medžiojamosios faunos globa. „Baltojo“ sezono pradžioje parko darbininkų brigada įrengė arba naujai gamino ėdžias žvėrimis. Per žiemą nacionalinio parko miškuose turėjome išdėstę 16 ėdžių stirnoms, 13 — kiškiams ir 10 — šernams. Traktorininkai V. Zabalevičius ir A. Semionovas reguliariai papildydavo jas pašalais, kurių buvome paruošę pakankamai.

V. ČALKINAS
Darbininkas

Nuotraukoje: V. Zabalevičius ir A. Semionovas papildė ėdžias.

Spaudė Utenos sp. Ignalinos filialas, 1984. Užsak. Nr. 243, tir. 150.

Gaminamos ėdžios kiškiams.